

Föcske, Szárcsa, Varjú, Vércse; de arra régebbi szótárainkban tudtommal nincsen adat, hogy e neveket jelzőül kapcsolták volna a ló szóhoz. A NySz. s az OklSz. sem tudnak ilyesmiről. Pedig, hogy volt rá eset, bizonyítja a KECZER AMBRUS naplójában előkerülő *szarka-ló*: „Tegnap érkezék vala meg Husztról az *szarka lóval*“ (1663. szept. 6., 116. l.). „Az *szarka lovat* is jártatta ő maga s váltig tetszett“ (ua. 117. l.). *Szarka-paripát* is említ KECZER: „Hedry uramnak is 28 Decembris költ leveleit vettük, az ki néminemő *szarka paripát* is köldött gróf uram számára“ (1664. jan. 26., 138. l.). A NySz.- és OklSz.-nak a ló szóról való adataiból egyáltalán nem lehet eldönteni, vajjon ez a *szarka* jelző a ló színére, vagy természetére vonatkozott-e. KECZER naplójában még egy példa van az ilyen jelzős kapcsolásra, a *vércse-paripa*: „Egy igen szép *vércse paripát* keréte gróf uram harmadfél száz talléron Bánfy uramnak“ (1667. jún. 16. 294. l.). Ugyanez HALLER JÁNOS följegyzéseiben (1685—1687.) is előfordul: „Adtam el *vércse paripámat* Rénes forintokon Nro 150“ (Tört-Tár 1878. évf. 684. l.). BÉLDI PÁL pedig testamentumában *vércse török lovát* hagyja Wesselényi Pálnak: „Wesselényi Pál uramnak az *vércse török lovat* s leányomnak adjon 500 tallérokat“ (TörtTár 1899., 346. l.). A *vércse-paripa*, *vércse-ló* kapcsolatok már valószínűvé teszik, hogy a madárnév-jelző a lónak színére vonatkozhatott. Teljes bizonyosságúvá teszi pedig ezt FALUDINAK következő mondata: „*Vércse színű* haragos mén volt alatta, könnyű kazul nyereg rajta“ (TE. 637.). E szerint — miként a *vércse-ló*, *-paripa* a vércse (vagyis fakószínű CzF.), úgy a *szarka-ló*, *-paripa* a szarka színű, azaz fekete-fehér tarka lovak neve volt. Tehát a *szarka-ló* ugyanolyan hasonlati szókapcsolás, minő a KRESZNERICS szótárában olvasható (2: 203.) *szarka-barát* elnevezés: „mivel tarka az öltözete“. RÉTHEI PRIKKEL MARIÁN.

Szijat rágni. LEHR ALBERT fejtegette annak idején a *megrágja a szijat* szólást (MNY. VIII, 458). Szerinte ez a szólás Dunántúl közönséges s annyit jelent: nem tartja meg a szavát, nem állja ígérését. E szólásnak egy változatára bukkantunk a Komáromból származó ILLEI JÁNOS *Tornyos Péter*-ében (1789-ből): „Uram! Deák Uram! én ugyan bé-megyek paroládra; de ha *el-rágod a madzdzagot* [így!], én is nagyot tselekszem; 's meg látjátok mitsoda gonosz Sárkány lesz belőlem.“ (RMK-tár 33 : 62).

PUTNOKY IMRE.

Baradla. A MNY. f. é. januári számában SZILY KÁLMÁN czáfolja CzF. szótárának azt az állítását, hogy a czímben olvasható szó Gömör és Torna vmegyékben közszóul terjedt el és barlang-ot jelent. A *Baradla*, mint tulajdonnév, megvan Abauj megyében is, a megye keleti, tehát nem tornai részén. Így neveznek ott Nagyszaláncz község határában egy sziklás emelkedést, s ez a neve a domb tövénél elfolyó pataknak is. Ezt a patakot fentebb Alsópataknak hívják;

Baradlapatak nevét minden bizonynyal a dombtól nyerte folyása alsóbb szakaszában. A *Baradlá*-ban barlanguak nyoma sincs, a dombot alkotó trachit-kőzet nem is alkalmas a barlangképződésre. A Baradlát ott csak mint tulajdonnevet ismerik s a „barlang” fogalmának megjelölésére nem használják. Egyébként maga a „barlang” szó sem igen ismeretes e vidéken, legfőljebb ha az iskolában hallja és ismeri meg a nép e szót. Ha éppen szükséges a „barlang” fogalmának kifejezése, leginkább körülírással élnek: nagy lyuk a hegybe’. Hogy az említett helyet mért nevezik *Baradlá*-nak, azt maga a nép sem tudja. Az idegenből került erdésznek azt felelte valamelyik okoskodó kerülő, mikor a *Baradla* elnevezés eredetéről kérdezősködött: azért nevezik így, mert a vasútépítéskor (a 70-es évek elején) ott voltak a *baradlák* vagyis a munkásbázak. Nyilvánvaló, hogy a jó ember a vasútépítésig előtte ismeretlen „barakk” szót keverte össze a *baradlá*-val. A Baradla vagy a patak különösebb gőzölgéséről, párolgásáról sem tudok; s nem tudnak erről azok sem, kiket ez iránt megkérdeztem. Nem származhatik-e a *paradlo* helyett inkább a *bradlo* tót szóból ez az elnevezés, mely sziklát, kőszálat jelent (Jancsovies: Szláv-magyar szótár, 1863)? A nagyszalánczi Baradla szomszédságában van egyébként egy másik domb, melynek *Köveshegy* a neve ugyanazon tulajdonságáért, a melyért társa kaphatta a *Bradlo* = *Baradla* elnevezést.

Faló. RÉTHEI PRIKKEL M. a MNy. januári számában a *fakutya*-ról írván kifejti, hogy ehhez hasonló módon keletkeztek *fabak*, *faló* stb. szavaink is. Úgy látszik, hogy a *faló* elnevezést Petőfi is ismerte; erre vall legalább „Gyors a madár . . .” kezdetű költeményének következő négy sora: (A betyár) „Holnapután már valahol — Becske-reken — Lovagol egy *karsu fakón* — A *deresen*”. Lehet ugyan, hogy csak Petőfi alkalmi ötletét olvashatjuk itt; de mindenesetre igazolják az idéztem sorok a czikkíró állításának helyességét, hogy t. i. a *fakutya*, *faló* és társai metaphorás elnevezések s valamely állathoz való hasonlóságuk folytán kapták nevüket. SZEMKŐ ALADÁR.

Fölmerül, kimerül. (Válasz egy kérdésre). Való igaz, hogy a *fölmerül* igében a *föl* és *merül* egybekapcsolása megütközést kelthet. Olyanforma hatást tehet reánk, mintha valaki azt mondaná előttünk: *fölsüllyed* vagy *aláemelkedik*. Nem is ismeri ezt a szót, a népnyelvről nem is szólva, régi nyelvünk sem. Régi szótáraink ilyesmiket mondanak helyette: „merülésből kibúvik, a vízből kibúvik (PPl., Phras.)”, „az elmerülésből előjön” (Márt. 1817), „a vízből fölbukik” (Márt. 1623). A *fölmerül* legelőször Ball. 1843-iki német-magyar Zseb-szótárában fordul elő. Nagyon valószínűnek tartom, hogy e szót B. maga csinálta, a német „auf tauchen” fordításául. Ezt abból gondolom, mert Ballagi szótárainak magy. ném. részében még 1848-ban